

Prešovská univerzita v Prešove
Pedagogická fakulta

VZDELÁVANIE A SPOLOČNOSŤ
V.

Medzinárodný nekonferenčný zborník

Renáta Bernátová, Tetyana Nestorenko (Eds.)

PREŠOV 2020

Názov: Vzdelávanie a spoločnosť V.

Editorky: Renáta Bernátová
Tetyana Nestorenko

Recenzenti: doc. PaedDr. Ingrid Ružbarská, PhD.
prof. Pavlo Zakharchenko, DSc

Rozsah: 452 strán

Vydanie: prvé

Vydavateľ: Prešovská univerzita v Prešove, 2020

Publikácia bola vydaná elektronicky v Digitálnej knižnici UK PU:
<http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova14>

Za odbornú a jazykovú stránku zborníka zodpovedajú autori jednotlivých príspevkov. Rukopis neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

© Prešovská univerzita v Prešove, 2020

© Renáta Bernátová, Tetyana Nestorenko, 2020

ISBN 978-80-555-2438-2

EAN 9788055524382

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ.....	329
Наталія Трушкіна, Наталя Ринкевич	
ВИКЛИКИ ЕКОНОМІЧНІЙ ОСВІТИ МОДЕРНИХ СУСПІЛЬСТВ: БЕЗАЛЬТЕРНАТИВНІСТЬ НАБУТТЯ ЖИТТЄДАЙНИХ СМІСЛІВ.....	342
Володимир Шевчук	
SEKCIA: MANAZMENT VZDELAVANIA.....	349
HUMANIZATION OF EDUCATION: IMPLEMENTATION OF THE LEADING IDEAS OF THE PAST IN MODERN EDUCATION.....	350
Olena Habelko, Svitlana Shandruk	
КАЧЕСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ – ЗАЛОГ УСПЕШНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	355
Лідія Кондрашова, Николай Кондрашов	
РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	362
Олександра Мармаза	
МІЖКУЛЬТУРНА ОСВІТА: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА І СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ.....	368
Тетяна Молнар	
COACHING IN EDUCATION.....	373
Olena Shenderuk	
РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ ДЛЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....	377
Олександр Склярєнко	
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	385
Лариса Третьякова, Людмила Мітюк, Катина Пашкевич	
SEKCIA: KOMUNIKACNA A LITERARNA VYCHOVA.....	394
СПЕЦИФІКА ВІВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ХІМЕРНОЇ ПРОЗИ.....	395
Наталія Кобилко	
COMMUNICATIVE COMPETENCE AS A COMPONENT OF ADAPTATION OF THE SPECIALIST IN THE TRANSFORMATIONAL SOCIETY.....	400
Kateryna Kovalova	
НООНАУКОВЕ ПОЯСНЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ІНДОЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОВНОЇ СІМ'І В ІНШОМОВНІЙ ОСВІТІ.....	406
Лариса Ляшенко, Ніна Соловей	
ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОЦІНКИ В МІЖКРАЇНОВИХ ПОРІВНЯННЯХ.....	413
Тетяна Несторєнко, Тадеуш Покуса, Тамара Макаренко, Юзеф Качмарек	
ТРАДИЦІЇ РІДНОГО КРАЮ І ЗАПОЗИЧЕННЯ ЗАКОРДОННИХ В СУЧАСНОМУ КІНЕМАТОГРАФІ.....	420
Олег Орлов	

**МІЖКУЛЬТУРНА ОСВІТА:
ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА І СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ**

**INTERCULTURAL EDUCATION:
A HISTORICAL RETROSPECTIVE AND A MODERN CONTEXT**

Тетяна Молнар

Tetiana Molnar

159.9.24.7

Анотація

У статті розглядається проблема міжкультурної освіти. З'ясовано історичне підґрунтя ідеї міжкультурності; уточнено сутність поняття «міжкультурна освіта»; окреслено функції та основні завдання міжкультурної освіти; акцентовано увагу на важливості міжкультурного підходу в сучасному освітньому просторі, позаяк міжкультурна освіта зорієнтована на формування індивіда, який зберігає свою соціально-культурну ідентичність, поважає інші культурно-етнічні спільноти, уміє жити в мирі та злагоді з представниками різних національностей, рас, вірувань, готовий до активної творчої діяльності в динамічному полікультурному й багатонаціональному середовищі.

Annotation

The article deals with the problem of intercultural education. The historical background of the idea of interculturalism has been clarified; clarified the sence of the conception of "intercultural education"; the functions and main tasks of intercultural education have been outlined; emphasis is placed on the importance of an intercultural approach in the modern educational space, since the intercultural education has been focused on the formation of an individual who maintains his socio-cultural identity, respects other cultural and ethnic communities, is able to live in peace and harmony with representatives of different nationalities, races, religions to active creative activity in a dynamic multicultural and multinational environment.

Ключові слова: міжкультурність, міжкультурна освіта, міжкультурний підхід, освітній простір.

Key words: intercultural, intercultural education, intercultural approach, educational space.

Україна – міжетнічна держава, до складу якої входять населення, різні за походженням і ступенем соціально-економічного розвитку. Це зумовлює міжкультурність суспільного середовища, вимагає підготовки особистості, здатної сприймати і розуміти не лише власні, а й культурні цінності інших народів, спроможної до міжетнічної і міжкультурної комунікації. У цьому контексті актуалізується проблема формування у майбутніх педагогів ціннісного плюралізму, менталітету співробітництва, становлення «діалогу культур» різних національностей, рас, віросповідань, поглядів та переконань. Адже однією з причин кризи, яка з'явилася у стосунках між населенням різних регіонів України, став брак толерантності, порозуміння, несприйняття іншої культури, мови, традицій.

Необхідність формування висококультурного громадянина України зумовлюється тим, що демократизація суспільних відносин у нашій країні вимагає іншого устрою життя, інших відносин між окремими людьми та їх групами, що належать до різних національностей і віросповідань. Саме тому в багатьох державних документах закладено ідеї міжкультурності, серед них: Конституція України, Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті тощо. Ці документи наголошують на необхідності вивчення кожною людиною національної культури народів, що живуть на території України, та світової культури. Все це спонукає до думки про те, що гармонійне суспільство не мислимо без побудови між його членами таких взаємин, які би сприяли налагодженню взаєморозуміння та міжнаціональної культури. Саме міжкультурна освіта покликана стати потужним засобом формування полікультурної компетентності особистості.

Сучасні українські наукові розвідки присвячено вивченню таких аспектів міжкультурності, як властивості міжкультурного діалогу та особистісного розвитку людини в міжкультурному полілозі (І. Бех), трансформація уявлень про «Я» в кроскультурній взаємодії (О. Кочубейчук, С. Рашидов), кроскультурні дослідження структури міжетнічних відносин (О. Аймаганбетова), подолання непорозуміння у взаємодії (К. Мальцева), формування кроскультурних цінностей у дітей молодшого шкільного віку (С. Алієва), мовна взаємодія (Ф. Бачевич, В. Демецька, Н. Міропольська, Р. Помірко, А. Паславська, О. Селіванова, Т. Скубашевська), нові підходи до освіти молоді в країнах Ради Європи (М. Тадеєва) та в умовах багатокультурного суспільства (К. Баханов, П. Вербицька, П. Кензьор), професійна підготовка студентів до взаємодії (Ф. Асанова, Р. Грішкова, І. Зозуля, Ю. Ірхіна, Н. Калашник, Н. Якса та ін.).

Співіснування різноетнічних груп у певних соціальних умовах сприяло напрацюванню соціального досвіду, певних норм взаємин. Відтак, міжкультурне суспільство – складна система, що об'єднує людей різноманітних національностей з усією сукупністю їх взаємодії і взаємозалежності. Наявність культурних відмінностей у межах одного середовища не могло не вплинути на систему освіти.

Так, у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті наголошено, що система освіти повинна забезпечувати: формування особистості та професіонала, який усвідомлює свою належність до сучасної європейської цивілізації; збереження і продовження української культурно-історичної традиції, історії і культури народів, які проживають на території України; виховання людини демократичного світогляду і культури, яка з повагою ставиться до традицій народів і культур світу; виховання культури миру і міжособистісних відносин тощо [8].

Ідея міжкультурної освіти – реальність не лише сучасної епохи. Ще у XVI столітті відомий чеський педагог Я.-А. Коменський запропонував програму «Пампедія» – універсальне виховання всього людства. Він уважав, що, насамперед, слід сприяти формуванню в дітей уміння поважати й любити людей, жити в мирі з іншими, виконувати взаємні обов'язки. Термін «пампедія», запропонований Я.-А. Коменським, складається з двох грецьких слів «пам» і «педія». Стародавні греки під словом «педія» розуміли навчання і виховання, з допомогою яких людина стає культурною, а слово «пам» наділяли таким значенням як «загальність». Отже, універсальна культура є продуктом співтворчості всіх учасників освітнього процесу [6].

У творах, підручниках, посібниках О. Духновича головною є тема дружби, єднання народів, виховання вічних людських цінностей [5].

Вчення про культуру як діалог, де людина виступає як унікальний світ культури, що взаємодіє з іншими особистостями, тобто культурами і, таким чином, формує себе в процесі цієї взаємодії, розвинув учений початку XX ст. М. Бахтін [3].

Також велике значення для розуміння сутності міжкультурної освіти має культурно-історична теорія розвитку поведінки і психіки Л. Виготського. Розглядаючи розвиток психіки як опосередкований процес, вчений стверджував, що опосередкованість полягає у

присвоєнні культурно-історичного досвіду і що будь-яка функція в культурному розвитку дитини з'являється спочатку в соціальному, а потім у психологічному плані. Він був переконаний, що положення щодо провідної ролі соціокультурного контексту в розвитку людини передбачає врахування у становленні особистості конкретних реалій, визначає значимість у формуванні свідомості учня оточуючого середовища, відносин з людьми, ставлення до них чи інших культурних цінностей [4].

Більш активно означена проблема почала досліджуватися лише у другій половині ХХ століття. У педагогічній науці робляться спроби проаналізувати головні поняття і терміни, що стосуються міжкультурної освіти.

Поняття «міжкультурна освіта» складне й багатоаспектне. Навіть у графічному написанні терміну бачимо певний символізм: поєднання слів «культура» й «освіта» з префіксом «між», яке набуває нового звучання й забарвлення у спільному словосполученні. Реалії сьогодення пропонують сучасне звучання й розуміння понять «культура» й «освіта», що відповідає різноманітній палітрі культури суспільства: сприяє культурній ідентифікації молодого покоління; будує освітній процес, який забезпечує систему різноманітних культурних функцій, а не лише трансляцію культурного досвіду; сприяє особистісній реалізації кожного суб'єкта у культуротворчому процесі.

Термін «міжкультурний» у перекладі з англійської мови означає «перетин культур». Згодом він став затребуваний в американській філософії, а потім в філософії, психології та педагогії різних країн світу.

Сучасна філософія вважає міжкультурність методологічним підґрунтям розвитку гуманітарних наук у полікультурному світі, розглядаючи міжкультурність як гаранта толерантності та розвитку людської цивілізації, як основу антропоцентричної системи пізнання. Саме тому в Україні активно розвиваються міжкультурна філософія, психологія, соціологія, педагогіка.

Міжкультурність сприяє більш точному розумінню проблеми культурної ідентичності певного людського співтовариства, що розглядається в ході історичного процесу взаємодії і взаємозбагачення, можливого внаслідок динаміки постійних міжкультурних зв'язків, тобто в процесі подолання пріоритету власних традицій, що проявляється на всіх рівнях взаємодії людей у сучасному суспільстві.

Міжкультурна освіта включає в себе багато складових: формування вміння і готовність жити в поліетнічному середовищі, розвиток культури міжнаціонального спілкування, розвиток особистості як суб'єкта своєї національної культури, розвиток здатності протистояти расизму, збереження різноманіття культурних цінностей тощо [7].

На наше переконання, міжкультурна освіта – це процес входження людини в іншу культуру, занурення в культурну своєрідність через розвиток особистої культури. У ньому відбувається різноманітність світу, воно допомагає зрозуміти його багатогранно-складну картину, а значить – сприяє адекватному сприйняттю молоддю мінливих умов життя. Міжкультурна освіта допомагає адаптації як різних культурних груп, так, власне, і кожної окремої людини, включеної у взаємодію та спілкування.

Міжкультурна освіта має враховувати і прищеплювати пошану чи повагу до внутрішніх етнічних, національних, расових відмінностей, з якими пов'язане різне бачення світу та культурні концепції їхніх носіїв. Однак, вважаємо, що поняття культури чи субкультури не обмежується лише етнічною сферою. Адже культурні відмінності можна зауважити і щодо різних поколінь, і політичних чи професійних груп, і регіональних чи релігійних громад, і молодіжних спільнот тощо. У такому розумінні Україна є дійсно багатокультурною країною з усім спектром проблем, зумовлених такою різноманітністю.

Міжкультурна освіта часто сприймається як динамічна й інтерактивна альтернатива полікультурної освіти, де культури взаємодіють, але не змішуються. Міжкультурна освіта зорієнтована на формування індивіда, який зберігає свою соціально-культурну ідентичність, поважає інші культурно-етнічні спільноти, уміє жити в мирі та злагоді з представниками

різних національностей, рас, вірувань, готовий до активної творчої діяльності в динамічному полікультурному й багатонаціональному середовищі [1].

Як зазначає В. Асаєва, міжкультурна освіта виконує подвійну функцію:

1) сприяє налагодженню активних соціальних зв'язків, забезпечує соціальний мир і стабільність, пропагує основні моральні правила людського співжиття;

2) збагачує одну культуру через творчі здобутки іншої, в тому числі й культурні відмінності останньої [2, с. 139].

Погоджуємося з позицією Р. Агадулліна, який називає основні завдання міжкультурної освіти в Україні:

- глибоке й усебічне опанування культури рідного народу як обов'язкової умови залучення молоді до інших культур;

- формування уявлень про розмаїття культур у світі і в нашій країні, внутрішнього прийняття рівноправності народів та рівноцінності їхніх культур, виховання позитивного ставлення до культурних відмінностей як чинника поступального розвитку світової цивілізації й самореалізації особистості;

- створення умов для залучення та інтеграції молоді до культури інших народів, переважно тих, які проживають в Україні;

- виховання представників усіх національностей у дусі взаєморозуміння, довіри і толерантності, готовності до позитивного міжетнічного та міжкультурного діалогу;

- формування й розвиток умінь і навичок взаємодії з носіями інших культур тощо [1, с. 24].

Людина, яка бере участь у міжкультурній освіті, набуває здатності до такої життєвої позиції, що спирається на емпатії та розумінні стосунків з кимось іншим, ніж вона. Адже кожного з нас з тих чи інших причин можуть сприймати як іншого. Якщо це розуміють та усвідомлюють учасники процесу міжкультурної взаємодії, то будувати продуктивні стосунки на основі взаєморозуміння стає набагато легше.

Таким чином, міжкультурна освіта – це підхід до навчання в демократичному суспільстві з культурною різноманітністю, який передбачає повагу до іншого як до рівного, відкритість стосовно носіїв інших культур, а також набуття знань про них і розвиток відносин, що сприяють культурному обміну. Міжкультурний підхід є необхідною умовою для сучасного освітнього простору. У цій площині метою міжкультурної освіти є етнічна та культурна ідентифікація особистості як психологічний процес ототожнення індивідом себе з іншою особою, етнічною групою, тобто самопізнання, осмислення унікальних характеристик своєї культури та їх впливу на ставлення до «іншого». Це процес пізнання людиною різних типів культур (расової, етнічної, соціальної, гендерної, релігійної тощо) з метою духовного збагачення, розвитку планетарного світогляду, оволодіння різними видами соціальної діяльності, засвоєння та втілення соціальних норм і моральних цінностей, формування готовності й умінь жити разом.

Література

1. Агадуллін Р. Полікультурна освіта: методолого-теоретичний аспект / Р. Агадуллін // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 3. – С. 18-29.
2. Асаєва В. В. Філософія сучасної полікультурної, мультилінгвальної освіти // Філософія. Культура. Життя: зб. наук. пр. – 2010. – № 34. – С. 137-141.
3. Бахтін М. М. Собрание сочинений, Т. 1: Философская эстетика 1920-х годов / М. М. Бахтін. – М.: Языки славянской культуры, 2003. – 960 с.
4. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М.: Педагогика, 1991. – 479 с.

5. Духнович О. В. Вибрані твори / О. В. Духнович [упоряд., вступ. ст., підгот. текстів і приміт. Д. М. Федаки; ред. кол.: І. М. Різак (голова) та ін.]. – Ужгород: Закарпаття, 2003. – 565 с.
6. Коменський Я.-А. Вибрані педагогічні твори: у 3-х томах. – Т. 1: Велика дидактика / за ред. з біограф. нарисом і примітками проф. А. А. Красновського. – К.: Рад. школа, 1982. – Т. 1. – 656 с.
7. Молнар Т. І. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до полікультурного виховання учнів / Т. І. Молнар // Зб. тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Наука та освіта: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі» Секція: Педагогічна та психологічна освіта в умовах євроінтеграції, 19-20 травня 2016 р. / Ред.кол.: Т. Д. Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево: Вид-во МДУ, 2016. – С. 153-155.
8. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.edudirect.net/sopids-1388-1.html> – Назва з екрану.

Information about authors:

Tetjana Molnar – PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine.



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>